

Nr 906

Av herr **Hermansson m. fl.**, om översyn av lagen om tillsyn över stiftelser,
m. m.

(Lika lydande med motion nr 798 i Första kammaren)

Skattefria stiftelser, som kontrolleras av privata familjer, innehar den största aktieposten i en rad av landets ledande företag. Koncentrationsutredningen berörde i sitt betänkande "Ägande och inflytande inom det privata näringslivet" (SOU 1968:7) vissa av de större stiftelserna. Av detta material framgår att familjerna Wallenberg, Ax:son Johnson, Dunker, Ericsson, Ahlén, Kempe och Söderberg under åren 1963—1964 sammanlagt kontrollerade stiftelsetillgångar på omkring 575 milj. kr. Koncentrationsutredningen skriver:

Med få undantag kan stiftelser av detta slag antas ha tillkommit för att den donerande familjen lättare skall kunna behålla kontrollen över berörda företag. I åtskilliga fall har vederbörande ägargrupp även betydande egna aktieposter i företagen. Indirekt kan därför en ägargrupp ha ett ekonomiskt utbyte av en stiftelse när den säkerställer höga befattningar i berörda företag och ger möjligheter att påverka företagets transaktioner (exempelvis utdelningspolitik).

Något försök till uppskattning eller annan sammanställning av samtliga stiftelsers nettointäkter redovisas ej i utredningens betänkande, och en dylik sammanställning synes ej heller ha gjorts i annat sammanhang. Det lär finnas tiotusentals skattefria stiftelser, men de flesta anses vara små och sakna ägarinflytande över företag. Det är emellertid anmärkningsvärt att de offentliga uppgifterna om stiftelserna är så dåliga. Enligt den särskilda lagen om tillsyn över stiftelser skall stiftelse anmälas till länsstyrelsen i det län, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas. Den som grundar en stiftelse kan dock föreskriva att ingen tillsyn skall ske. Även om stiftelse anmäls kan den bli undantagen från tillsyn. Enligt uppgifter i Dagens Nyheter den 2 december 1969 står varken Wallenbergsstiftelsen, Johnsonstiftelsen eller Ragnar Söderbergs stiftelse under länsstyrelsens tillsyn.

De skattefria stiftelserna behöver inte lämna någon självdeklaration men skall i stället enligt taxeringsförordningen avge särskild uppgift om inkomst och förmögenhet "ävensom upplysning om de omständigheter, vilka anses böra föranleda frikallelse från skattskyldighet". Enligt taxeringsförordningen kan emellertid en förste taxeringsintendent befria stiftelsen från uppgiftsskyldigheten. På skatteverket i Stockholm har man på förfrågan (se den nämnda artikeln i Dagens Nyheter) upplyst att Wallenbergsstiftelsen på femtiotalet begärde och även beviljades sådan befrielse tills

vidare. Skattemyndigheterna har alltså ingen insyn i stiftelsen. Detsamma gäller t. ex. även Ählénstiftelsen. Den citerade tidningen sammanfattar:

En skattefri stiftelse kan alltså — som är fallet med Wallenbergsstiftelsen — vara fri från varje form av insyn från det allmännas sida. Varken skattemyndigheterna eller länsstyrelsen håller rätt på om stiftelsen följer sina egna stadgar, om den uppfyller villkoren för skattebefrielsen, vilken utdelningspolitik den följer eller hur den använder sitt ägarinflytande över företag.

De regler som gäller beträffande stiftelsers befrielse från skattskyldighet redovisades utförligt av bevillningsutskottet vid 1963 års riksdag med anledning av väckta motioner (bevillningsutskottets betänkande nr 51 år 1963). I motionerna hade påtalats att det under senare år märkts en tendens hos vissa kategorier skattebetalare att undvika arvsskatten genom att överföra förmögenheten till en stiftelse för välgörande eller liknande ändamål. Testator kan därvid i styrelsen för stiftelsen insätta egna familjemedlemmar. Stiftelsen kan vidare ges en sådan utformning, att inflytandet över förmögenheten — företrädesvis aktier i familjebolag — kvarliggert i vederbörande familjs händer.

Bevillningsutskottet hade inhämtat att koncentrationsutredningen avsåg att beakta stiftelsebildningar av den typ, som avsågs i motionerna, varför någon särskild utredning inte ansågs nödvändig. ”Om resultatet av utredningens arbete bekräftar riktigheten av de i motionerna påtalade tendenserna till stiftelsebildningar i skatteundrandragande syfte, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t snarast vidtager erforderliga åtgärder för att komma till rätta med dylika missförhållanden.”

Det material som redovisats av koncentrationsutredningen måste sägas ha bestyrkt den uppfattning som uttalades i de vid 1963 års riksdag väckta motionerna. Några åtgärder har emellertid hittills inte vidtagits för att undanröja dessa missförhållanden. Frågan om skattefriheten för stiftelserna när det gäller arv, gåvor och testamenten har emellertid tagits upp till behandling i kapitalskatteberedningens betänkande (SOU 1969:54). Beredningen föreslår vissa begränsningar i skattefriheten. Till denna del av frågan blir det anledning återkomma när regeringsproposition föreligger.

Enligt vår mening bör emellertid frågan om de skattefria stiftelserna tas upp i hela sitt sammanhang. Vad som måste prövas är bl. a. följande:

1. *Den offentliga insynen i stiftelserna.* De regler och den praxis som nu tillämpas är uppenbart otillfredsställande. Stiftelser som har tillgångar på flera hundra miljoner kronor och behärskar företag av stor betydelse för den svenska ekonomin är nu helt undandragna offentlig insyn.

2. *Stiftelsernas skattefrihet.* Denna fråga bör prövas i hela sin vidd, inte bara vad gäller skattefriheten när det gäller arv och gåvor utan också när det gäller stiftelsernas inkomster och förmögenheter. Enligt vår mening bör skattefriheten avskaffas.

3. *Stiftelserna som instrument för ekonomisk makt.* Det är inget tvivel om att de skattefria stiftelserna kommit att användas som ett medel för att bevara och öka ekonomisk makt koncentrerad till de stora finansfamiljerna. Detta motsvarar inte

den ursprungliga meningen med stiftelserna, som var att främja forskning, undervisning eller liknande. Särskilt bör här påpekas den makt som maktgrupperna bakom stiftelserna erhåller genom de stora aktieinnehaven. De stora stiftelsernas nuvarande ställning borde föranleda att de övertas av staten.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa om

1) en översyn av lagen av den 25 maj 1929 om tillsyn över stiftelser,

2) en prövning av frågan om stiftelsernas skattefrihet i hela dess vidd,

3) en prövning av stiftelserna såsom juridisk och ekonomisk kategori särskilt med avseende på deras utnyttjande som instrument för ekonomisk makt samt av frågan om överförande av de största stiftelserna i statlig ägo.

Stockholm i januari 1970

C. H. Hermansson (vpk)

Eivor Marklund (vpk)

Gunvor Ryding (vpk)
